

ГИ ДЪО МОПАСАН КАНАПЪТ

Превод от френски: Донка Меламед, —

chitanka.info

По всички пътища около Годервил селяни прииждаха с жените си към градчето. Беше пазарен ден. Мъжете крачеха размерено, с тела, издадени напред при всяко движение на дългите криви крака, деформирани от тежката полска работа, от наблягането върху ралото, което повдига малко лявото рамо и същевременно изкривява кръста, от коситбата, която ги кара да стоят разкрачени, за да бъде стойката, здрава, от целия селски труд, изнурителен и бавен. Сините им блузи, колосани, лъскави, сякаш лакирани, украсени около шията и китките с тънка бяла шевица, бухнали около костеливите тела, приличат на балон, готов всеки миг да хвъркне, от който се подават една глава, две ръце и два крака.

Някои теглеха за вѐже крава, други теле. А жените вървяха зад животното и го шибаха по хълбоците с неокастрина клонка, за да го накарат да върви по-скоро. Те носеха големи кошници, от които се подаваха глави на пилета или на патици. Крачеха по-ситно и по-живо от мъжете си, сухи, изправени, сковани в кръста, загърнати в малък тесен шал, забоден с игла върху плоските гърди; главите им бяха увити плътно в бяла забрадка, върху която носеха бели шапчици-бонета.

Понякога минаваше талига, карана в ситен трѐс от някое муле. Вътре се клатушкаха някак особено двама мъже, седнали един до друг, а в дъното на колата стоеше жена и се държеше за страничните дѐски, за да намали силното друсане.

На мегдана в Годервил имаше голяма навалица и блѐсканица от хора и животни. Рогата на воловете, високите космати шапки на богатите селяни и бонетата на селянките плуваха над тѐлпата. Кресливи, остри и пискливи гласове се сливаха в постоянен и див вик, над които понякога се издигаше висок смях, изтрѐгнал се от здравите гърди на развеселен селянин, или проточеното мучене на крава, завързана до стената на някаква къща.

И всичко това миришеше на обор, на мляко и тор, на сено и пот, излъчваше оня кисел, отвратителен човешки и животински мирис, присѐщ на всички селски хора.

Дядо Ошкорн от Бреоте току-що беше пристигнал в Годервил и се беше упѐтил към мегдана, когато забеляза на земята парче канап.

Пестелив като всички истински нормандци, дядо Ошкорн помисли, че всяко нещо може да влезе в работа и не е зле да се прибере; той се наведе с усилие, защото страдаше от ревматизъм.

Прибра канапа и тъкмо се готвеше да го насуче грижливо, когато забеляза, че майстор Маланден — бъчварят — го наблюдава, застанал пред вратата на дюкяна си. На времето те се бяха скарали за един оглавник и така си останаха сърдити, защото и двамата бяха злопаметни. Дядо Ошкорн се позасрами, загдето неприятелят му го видя как се рови из калта заради едно парче канап. Той бързо мушна находката под блузата си, а оттам в джоба на панталона си; след това се престори, че търси на земята още нещо, което не успява да намери, и продължи към пазара с проточена шия, превит от болка.

Той веднага се загуби сред кресливата и тежкоподвижна тълпа, възбудена от нескончаеми пазарлъци. Селяните опипваха кравите, отиваха си, връщаха се, колебаеха се, страхувайки се, че ще бъдат измамани, не можеха да се решат, вглеждаха се подозрително в продавача, мъчеха се непрекъснато да отгатнат къде той хитрува и какви са недостатъците на животното.

Жените бяха поставили големите кошници пред себе си, извадили бяха птиците, които сега лежах на земята със завързани крака, подплашен поглед и алени гребени.

Селянките изслушваха предложенията, държаха на своята цена с безстрастно сухо изражение или пък изведнаж се съгласяваха с предлагания отбив и викаха подир клиента, който се отдалечаваше бавно:

— Дадено, майстор Антим, вземете я за толкова.

След това постепенно мегданът се опразни, а когато черковната камбана удари за обедна молитва, ония, които бяха дошли отдалече, се пръснаха из кръчмите.

Голямото помещение в хана на Журден беше пълно с хора, които обядваха, а в просторния двор бяха наблъскани всякакъв вид коли, каруци, кабриолети, фйитони, волски коли, всичките пожълтели от кал, изкривени, кърпиени, вдигнали като ръце към небето стрелките или пък забили нос в земята с вирната нагоре задница.

Съвсем близо до насядалите по масите хора пламтеше огромната камина, печеше силно в гърбовете на редицата отдясно. Три големи шиша, върху които бяха нанизани пилета, гълъби и говежди бутове, се въртяха непрекъснато; приятна миризма на печено месо и на сока, който се стичаше по препечената кожица, се разнасяше откъм огнището, пълнеше устата със слюнка, повишаваше настроението.

Тук, при майстор Журден, ханджия и джамбазин, хитрец с много пари, се събираше цялата селска аристокрация.

Порциите се подаваха и изпразваха бързо, както и големите кани със златисто вино. Всеки разказваше за своята работа, какво е купил, какво е продал. Говореха за реколтата. Времето беше добро за фуража, но много влажно за житата.

Изведнаж в двора пред гостилницата заби барабанът на селския глашатай. Всички наскочаха, с изключение на неколцина по-флегматични посетители, и изтичаха към вратата или се струпаха по прозорците с пълни уста и салфетки в ръката.

След като отмери и последния удар, глашатаят започна с отсечен глас, като късаше неудачно фразите:

— Съобщава се на жителите на Годервил и на всички хора, които са били на пазара, че тази заран по пътя за Бьозвил между девет и десет часа е бил загубен портфейл от черна кожа с петстотин франка и разни книжа. Умолява се, който го е намерил, да го отнесе в кметството незабавно или да го предаде на Фортюне Улбрек от Маньовил. Ще получи двадесет франка възнаграждение.

И глашатаят си отиде. Барабанът се чу още веднаж далеч някъде, а след него — и заглушеният глас на глашатая.

Всички заговориха за това събитие, преценяваха дали ще може майстор Улбрек да намери портфейла си, или няма да може.

Обедът свърши.

Тъкмо допиваха кафето, когато полицейският старши се появи на прага. Той попита:

— Тука ли е дядо Ошкорн от Бреоте?

Ошкорн, който беше седнал на другия край на масата, отговори:

— Тук съм.

Тогава полицейският продължи:

— Бай Ошкорн, бъдете така любезен и елате с мен до кметството, господин кметът иска да поговори с вас.

Изненадан, смутен, селянинът глътна кафето си на един дъх, стана, още по-прегърбен от сутринта, тъй като първите стъпки след всяка почивка биваха особено трудни, и тръгна след полицейския, като повтаряше:

— Тук съм. Тук съм.

Кметът го чакаше седнал в креслото. Той беше същевременно и местен нотариус: пълен, важен господин, който говореше с надуты фрази.

— Господин Ошкорн — каза той, — тази заран са ви видели по пътя за Бьозвил да прибирате портфейла, който загубил господин Улбрек от Маньовил.

Селянинът гледаше слисан, изплашен от подозрението, което падаше върху него, без да разбира защо.

— Ах, аз ли съм прибрал портфейла?

— Да, вие лично.

— Честна дума, нищо не зная за това!

— Видели са ви.

— Видели мене? Кой ме е видял?

— Майстор Маланден, бъчварят.

Тогава старецът си спомни, разбра и се зачерви от гняв:

— А! Този нахалник ме видял! Така ли? Видя ме, като прибирах този канап, ето, господин кмете — и като потърси в джоба си, той извади парчето канап.

Но кметът клатеше глава недоверчиво.

— Не можете ме убеди, господин Ошкорн, че майстор Маланден, един съвсем почтен човек, ще вземе това канапче за портфейл.

Разярен, селянинът вдигна ръка, плю в страни, за да докаже своята честност, като повтаряше:

— Но това е самата истина, господин кмете, самата свята истина. Кълна се в бога, че е така.

Кметът продължи:

— След като сте прибрали предмета, вие дори сте продължили да търсите дълго из калта дали не е изпаднала някоя монета.

Старецът се задавяше от възмущение и от страх.

— Как може такава нещо!... Как могат да се приказват... такива лъжи, да се позори един честен човек! Как могат!...

Колкото и да протестираше, не му вярваха.

Устрои му очна ставка с майстор Маланден, който повтори всичко и заяви, че поддържа своето обвинение. Двамата се ругаха един друг в продължение на един час. По искане на бъчваря претърсиха бай Ошкорн. Не намериха нищо.

Най-последно, като не знаеше какво да прави, кметът го освободи, но го предупреди, че ще отнесе въпроса в съда и ще чака нареждания.

Новината се беше разчула бързо. Когато излезе от кметството, старецът бе заобиколен от любопитни селяни, които го разпитваха сериозно или присмехулно, но без никакво възмущение. Тогава старецът започна да разказва историята с канапа. Не му вярваха. Смееха се.

Всички го спираха, той спираше всички познати, започваше своя разказ отначало и протестираше, показваше на всички обърнатите си джобове, за да докаже, че няма нищо.

Казваха му:

— Стар хитрец си ти!

Тогава той се сърдеше, дразнеше се, горещеше се, отчаян, че не му вярват, не знаеше какво да прави и не преставаше да разказва случката с канапа.

Мръкна се. Трябваше да си вървят. Той потегли с трима съседни, на които показа мястото, където беше намерил и прибрал въженцето, и по целия път говореше само за това.

Вечерта обиколи селото, за да разкаже станалото на всички. Но никой не му вярваше.

През цялата нощ беше като болен.

На следващия ден към един часа следобед Мариус Помел, слуга в чифлика на бай Бретон, стопанин в Имовил, върна на майстор Улбрек от Маньовил портфейла с цялото му съдържание.

Човекът твърдеше, че действително намерил предмета на пътя, но тъй като не знаел да чете, го занесъл в къщи и го предал на своя господар.

Новината се пръсна веднага из околността. Старият Ошкорн също я научи. Той излезе веднага, за да обиколи всички, и започна да разказва случая, като го допълваше с развързката. Той тържествуваше.

— Не ми беше толкова мъчно за другото, но за лъжата, разбирате ли? Най-лошо е да обвинят човека в лъжа.

От сутрин до вечер той говореше само за това, разказваше случая на случайните минавачи по пътищата, в кръчмите, в неделя на богомолците, след като напуснеш черква. Спираше непознати хора, за да разкаже и на тях. Сега вече беше спокоен и все пак нещо му тежеше, без да може да определи точно какво. Хората като че ли се

шегуваха, когато той им разказваше. Като че ли не бяха убедени. Струваше му се, че подмятат нещо зад гърба му.

Следващия вторник той пак отиде на пазара в Годервил, воден единствено от нуждата да разкаже историята с портфейла.

Щом го видя, Маланден, който стоеше прав пред вратата, започна да се смее. Защо?

Дядо Ошкорн настигна един стопанин от Крикьото, който не го остави да се доизкаже: тупна го по корема и му извика направо в лицето:

— Хитрец си ти, голям хитрец!

След това обърна гръб и си отиде.

Дядо Ошкорн остана смаян и все по-разтревожен. Защо го бяха нарекли „голям хитрец“?

Когато седна на масата в хана на Журден, той отново започна да обяснява случая.

Един джамбазин от Монтивилие му извика:

— Хайде, хайде, от стара коза яре си ти, ама нейсе. Знам го аз твоя канап.

Ошкорн промърмори:

— Ама нали портфейлът се намери!

Но другият продължи:

— Мълчи, дядка, един го намира, друг го занася. После ни лук ял, ни лук мирисал и всичко остава пито-платено!

Селянинът остана като замаян. Най-после разбра. Обвиняваха го, че е накарал другия, някой свой събрат или съучастник да върне портфейла. Опита се да протестира. Всички сътрапезници посрещнаха думите му със смях. Не можа да довърши обеди и си отиде, изпратен с подигравки от всички.

Прибра се в къщи посрамен и възмутен. Задушаваше се от гняв, от смущение. Чувствуваше се в безизходица — той знаеше, че със своята нормандска хитрост би могъл наистина да извърши това, в което го обвиняваха, и дори да се похвали после колко ловко е постъпил. Той схващаше смътно, че не може да докаже своята невинност, тъй като лукавството му беше известно на всички. И чувствуваше, че несправедливото обвинение го беше ударило право в сърцето.

Тогава той отново започна да разказва цялата история, като всеки ден удължаваше разказа, прибавяше всеки път все нови доказателства, все по-енергични протести, все по-тържествени клетви, които измисляше и подготвяше, когато биваше сам. Съзнанието му беше погълнато изцяло от историята с канапа. И колкото по-заплетена ставаше неговата защита и по-тънка аргументацията, толкова по-малко му вярваха.

— Това са измислици и лъжи! — казваха хората зад гърба му.

Той го чувствуваше, ядеше се отвътре, изнемогваше в безплодни усилия.

Топеше се от ден на ден.

Сега вече шегаджиите го караха да разказва „канапа“, за да се забавляват, както карат старите войници да разказват за походите, в които са участвували. Мозъкът на стареца беше сериозно засегнат и постепенно отслабваше.

Към края на декември дядо Ошкорн легна болен.

Умря в началото на януари и в последната си минута, когато вече агонизираше, той пак повтаряше:

— Парченце канап... парченце канап... ето, господин кмете, вижте го.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.